

Oddávání nevěřících: Pragmatismus, idealismus a křesťanský metanarativ manželství

Teologie | 16.7.2017 @ 1.15

Pragmatismus v diskusi o oddávání nevěřících

Za uplynulé tři roky jsem vedl několik diskusí s lidmi, kteří se k oddávání nevěřících stavěli kladně nebo nebyli vyhranění. Narazil jsem také na několik podstatných výzev a musel dospět k revizi některých svých argumentů. Ostré hrany mého postoje byly během tohoto procesu mírně opilovány, ale celkově se stále přidržuji názoru, že oddávání nevěřících v církvi nebo ordinovaným duchovním pracovníkem, který má dle zákona právo oddávat, je teologicky rizikové.

Uvědomil jsem si dále, že o této kontroverzi nelze hovořit jako o střetu mezi konzervativním a progresivním proudem. Průběh ústavní krize v české AC mohl tento dojem budít, ale v jednotlivých případech vidíme, že tuto praxi přejali i pastoři, kteří by jinak byli pokládáni za konzervativní. Vzhledem k tomu, že nápad oddávat nevěřící je nejspíš přivezen ze Západu, kde jde i v konzervativních a klasických letničních sborech o běžnou praxi, bylo by možné hovořit o kritériu ochoty či neochoty nechat se ovlivnit Západem. Ani to by ale podle mně nebylo přesné. Daleko spíše bych jako klíčové kritérium viděl poměr pragmatismu a idealismu. To není totéž co střet konzervativismu a progresivismu, protože člověk může být konzervativní pragmatik a oddávat stejně jako progresivní idealista a neodávat.

Pragmatismus a idealismus se zde zakládá na postoji k teologickému vytríbení věci. Obecným rysem debaty okolo oddávání nevěřících a následné změny ústavy AC na celocírkevním sjezdu bylo, že padalo málo argumentů založených na čistě teologické či biblické práci a mnoho argumentů, které apelovaly na výkonnost při evangelizaci. Když jsem se s některými lidmi bavil o [svém článku](#) nebo o jejich jiných debatách na toto téma, míval jsem pocit, že hovořím o něčem zcela jiném, než o čem chce daný dotyčný hovořit. Typický rozhovor vypadal takto.

Jo, četl jsem tvůj článek // Bavili jsme se o tom tvojem článku

Aha, a co na to říkáš? // Co on na to říkal?

No, oni vždycky říkají že je to jakoby věc názoru a že jim to jako vyhovuje, protože oni s těma lidma probírají ty věci.

Jo, to je fakt, ale já jsem právě říkal, že tu je řada dalších faktorů (dvojitý metr na věřící a nevěřící v otázce předmanželského sexu, že nevěřící nechápou teologický rozměr manželství, nebezpečí zneužití oddávání nevěřících pro útok ze strany LGBT propagandistů, atd. atp. viz [zde](#))

No jo, hmmm, (bla bla bla mimo mísu) // Ale je to dobrá evangelizační metoda // Ty se na to díváš moc racionálně (měl bych se dívat iracionálně?) // Já v tom teologický problém nevidím (takže se o tom dále nechci bavit a kde přesně onen problém nevidím, zůstane mým tajemstvím)

Nebylo to tak vždy, dostalo se mi i zajímavého, relevantního feedbacku od lidí, kteří se mnou nesouhlasili nebo jen částečně souhlasili. Rozhovory tohoto typu však opravdu proběhly. Měl jsem při nich pocit, že jsem stavěn do pozice škrobeného školastika, jemuž zcela uniká nějaká organická životní moudrost. Tato stylizace mi je vždy nepříjemná, ať se páše na mně nebo na někom jiném, protože zatemňuje úsudek boдрými bonmoty a samolibými úsměvy, namísto aby se dal prostor hodnocení logiky a faktů. K tomu se přidalo politikaření, kdy různí vysoce postavení církevní činitelé buď záměrně nezveřejnili svůj názor nebo při hlasování o změně ústavy veřejně upřednostnili jednotu církve, která by při zachování staré verze ústavy byla ohrožena. Na pozadí takovýchto činů mohlo stát odvážné sebezapření pro domnělé vyšší dobro, vyplývá z nich ale otázka po povaze toho, co AC spojuje a také nepříjemný fakt, že politika hraje (tak jako hrávala) až příliš významnou roli při rozhodování de facto teologických záležitostí.

Nese oddávající odpovědnost za oddané?

Jednou z nejzajímavějších výzev pro mne byl hypotetický případ, kdy je pastor sboru zároveň osobou s právem vykonávat civilní sňatky. Pokud pastor odmítne oddat nevěřící, znamená to, že dotyčné posílá na úřad. Manželství je ale pro všechny

lidi. Ponětí o jeho hodnotě sice mezi nevěřícími kolísá a je otázkou, zda je samotné chápání konceptu manželství stejné ve světě a v církvi (viz bizarní případy [zde](#) či [zde](#) či cokoli v souvislosti s manželstvím gayů a lesbiček), ale pro tuto chvíli budiž. Pastorovi, který je civilním zaměstnáním starostou, se pak může stát, že bude muset odmítnout oddat nevěřící pár jako pastor, ale na radnici se s ním potká jako starosta. Pokud by měl možnost odmítnout i tam a vskutku by odmítl, mohlo by to znamenat delegaci „špinavé práce“ na někoho jiného, což je eticky pochybné. Tento etický problém se pak analogicky přenáší z duchovního-starosty i na duchovního, který pokud odmítne oddat nevěřící v církvi, omývá si ruce nad věcí, kterou bude muset vyřešit někdo jiný.

Toto by vskutku mohl být příklad farizejství, tj. lpění na teologické technikálii a delegace odpovědnosti na někoho jiného. Odvážnější a etičtější by bylo oddat nevěřící pár s tím, že by „se stejně vzali“. Argument „stejně by se vzali“ jsem adresoval již [v minulém článku](#) tak, že „pastor by vlastně měl spíše oba snoubence žádat, aby se ještě nebrali a namísto uzavření manželské smlouvy raději opravili svou smlouvu s Bohem“. I pastor-starosta by pak mohl říci „oddám vás jako starosta, ne jako pastor“. Mým uším tento přístup nezní divně a je v podstatě konzistentní s tím, co jsem již řekl, na povrch zde ale vychází důležitá věc, a sice že oddávající nenese za oddaný pár odpovědnost. Pokud by ji nesl, pak bych musel říci, že křesťan nesmí působit jako veřejný činitel, aby se vyhnul situaci, že bude muset oddat nevěřící pár. To by bylo v částečném rozporu s [1. Korintským 5,9n](#) a bylo by to obecně zcela absurdní. Analogicky bych nesměl nakupovat v žádném obchodě, abych neumožnil hypotetický daňový únik. Podobně i u oddávání věřících nelze pokládat oddávajícího duchovního za odpovědnou osobu, pokud něco s dotyčným párem náhle není, jak má být. Bylo by opět krajně absurdní vinit pastora za to, že se manželství, které pomohl uzavřít, po pěti letech rozpadlo.

Pokud ale duchovní nebo civilní oddávající nenese odpovědnost za pár, který oddá, co mu má v oddávání nevěřících bránit? I pokud bychom pokládali manželství za svátost, i pokud by hrozilo bezprostřední nebezpečí veřejné kompromitace duchovních nějakými LGBT propagandisty, i pokud by dotyční nevěřící neměli o konceptu manželství *ahnung*, i pokud by pastor s jistotou věděl, že jejich manželství nevydrží, i pokud by šlo o manželství těch nejnepravděpodobnějších osob, co by mělo duchovnímu bránit využít svatby alespoň jako příležitosti ke zvěstování Božího slova? Mohu zajít i do extrému a otázat se, co by mělo duchovnímu bránit v oddávání osob stejného pohlaví? Ústava AC tomu jistě nezabrání, jak jsme viděli před třemi lety. Ale měla by? Jestliže duchovní, který běžně oddává neznohuzrozené, odmítne oddat homosexuály, dopouští se diskriminace a právem jej přikvačí mediální skandál a soudní proces. Zde je pak důležité uvědomit si, že jeho chování je neetické nejen v očích světa, ale také v Božích očích, protože Bohu se nelíbí vybírání osob a dvojí míra. Odkazovat se pak na to, že Bible říká, že „manželství je svazkem mezi mužem a ženou“ (Gn 1,27), je velmi selektivní, protože Bible toho o manželství říká více. Například že má vést k prokreaci (Gn 1,27), být věrné (Mal 2,14n), nezaložené na penězích (Pís 8,6n), nýbrž na vzájemné pomoci a spolupráci (Kaz 4,9n), bez rozvodu a bez závislosti na rodičích (Gn 2,24; Mk 10,9; Mt 19,4nn), založené na Kristu (Ef 5,22–30). Jenže tyto věci (a zvláště ta poslední) se od nevěřících nevyžadují, protože se vyžadovat nemohou. Z toho vyplývá, že duchovní, který oddává nevěřící, by měl oddávat i homosexuály. Pokud se tito po svém sňatku obrátí, pokud budou stále pod vlivem onoho duchovního a pokud onen duchovní pokládá homosexuální životní styl za nepřijatelný, měl by je pak tentýž duchovní vést k tomu, aby svůj svazek přehodnotili ve světle své nově nabyté víry. Totéž, jen v jiné míře a podobě, bude totiž platit u nevěřících, které duchovní oddá.

A nakonec... proč ne? Nesouhlasit s životním stylem nevěřících je normální pro jakéhokoli křesťana. Nesouhlasit neznamená odsuzovat, ale říkat slovem i skutkem, že s Kristem by to šlo lépe. Pokud si tím někdo není jist, úplně mu uniká praktický a uvědoměle eschatologický aspekt křesťanského života a mně není jasné, proč sám dotyčný zůstává křesťanem. Pokud však duchovní oddává nevěřící, s nimiž nezbytně v některých věcech nesouhlasí, proč by neměl oddat osoby stejného pohlaví, byť s nimi nesouhlasí? Řešením je jediné oddávat pouze ty, s jejichž životním stylem oddávající v zásadě souhlasí, nebo alespoň souhlasí v dobré víře. Neřekl jsem ale snad, že oddávající není odpovědný za ty, které oddá? Ano, ale zde již neběží o odpovědnost oddávajícího, ale o odpovědnost za křesťanské svědectví. Nesouhlasit s životním stylem nevěřících je prorocký čin, k němuž je povolán každý křesťan a každý křesťan je osobně odpovědný za jeho plnění. Letniční věří v prorockou službu všech věřících. A právě ta spočívá nejen v mimosmyslových zážitcích, ale právě ve sdělení, které jejich život nese. Příkladem budiž starozákonní proroci, kteří ke komunikaci prorocké pravdy o vztahu lidí s Bohem činili cosi velmi podivného a značně nepraktického. Typickým příkladem prorockého jednání jsou Ezechiel ([kap. 4](#)), Jeremjáš ([kap. 13](#)) a Ozeáš ([kap. 1](#)), kteří podnikali šokující, sebepoškozující, ba nepragmatické kroky, aby něco komunikovali ostatním.

Tito proroci jednali na Boží pokyn. Jaký je ale Boží pokyn dnes a jaká je zvěst pro dnešek? Řada duchovních tvrdí, že právě oddávání nevěřících je tím, co jim Bůh položil na srdce. Není tedy princip radikálního prorockého jednání právě spíše

pokynem k odvážnému porušení církevních konvencí, než k uzavření možnosti hovořit s nevěřícími u příležitosti jejich svateb?

Jaké je autentické křesťanské svědectví?

U konzervativních letničních a evangelikálů nabývalo a místy stále nabývá ideál křesťanského svědectví výrazných podob. Zatímco dnes u nás běžnému křesťanovi stačí nekouřit, být ctihodným občanem ve střední společenské třídě a občas zajít v neděli do sboru, na jiných místech a v minulosti i u nás bylo pro křesťany normální abstinovat od alkoholu, nechodit do kina, nesledovat televizi, štitit se politiky a nelíčit se. Jinde bylo na křesťanském svědectví vyžadováno nenechávat se zarůst, být 6× týdně v církvi, omlouvat děti z hodin plavání a nejíst jelita. Zase jinde se bazíruje na umývání nohou nebo na nějakém jiném bizarním úkonu daném neinformovaným výkladem libovolné biblické pasáže. Byl by však omyl domnívat se, že jde pouze o zvláštnosti konzervativních křesťanských společenství, protože i v liberálních skupinách se setkáme s absurdním šiboletem, zde však pro změnu zaměřeným na politické, morální a filosofické hodnoty. Zkuste mezi liberály korektně a inteligentně zpochybnit multikulturalismus nebo nějakou jinou součást progresivní levicové ideologie. Ti vám dají! Dostane se vám stejné stereotypizace jako v těch zlých sektářských konzervativních uskupeních.

Hluboký nepokoj v otázce ideálního křesťanského svědectví je tedy jakýmsi věčným mindrákem univerzální Církve. Ta má totiž pocit, že přechovává něco nesmírně vzácného a na svém laictvu i kléru chce vyžadovat projevení patřičné úcty, která by o onom sakrálním a nevyslovitelném svědčila. Všechny zvláštní požadavky na křesťanské svědectví jsou výsledkem výkladu křesťanských textů a tradic. Jedno se označí za normativní, druhé za kulturně podmíněné. Další generace výklad přehodnotí a ta další jej opět vzkřísí, avšak vždy jen v zájmu křesťanského svědectví. I argumenty mnoha odpůrců oddávání nevěřících se nesly na této vlně: „Nesmíte oddávat, protože by to mohlo ohrozit křesťanské svědectví. Nebylo by přeci dobré, kdyby se nevěřící páry oddané duchovními AC později rozváděly. Mohli by vám zaťukat na dveře LGBT provokatéři. Manželství je smlouva před Bohem, nevěřící ji však takto neuzavírají...“ Atd. atp. Sečteno a podtrženo, jde zde o svědectví, čili o koherentní, odpovědné pojetí toho, co říkáme a děláme. Opakuji, že již nejde v první řadě o oddávání, protože, jak jsem se začal domnívat, oddávající nese odpovědnost za oddané. Jde zde pouze o křesťanské svědectví. Jde o to, aby se křesťanský metanarativ, který jsme přijali do svých životů, co nejlépe zhmotnil v našich skutcích a slovech. Jak to ale posoudit? Jak definovat křesťanský metanarativ pro vztah mezi mužem a ženou a pro úlohu oddávajícího? Co je vůbec oddávající? Nevyplývá přeci již z výše uvedeného, že oddávající nese za oddané odpovědnost? A nakonec, je manželství jedinou institucí, v níž může vztah dvou lidí řízený křesťanským narativem dosáhnout naplnění?

Křesťanský metanarativ manželství

Termínu *metanarativ* nyní používám jako označení souboru myšlenek a jevů, které nejsou psány či nutně vysloveny, ale přesto jsou jaksi závazné a nadčasové. Když tedy hovořím o křesťanském metanarativu manželství, hovořím o ideálu, o nezištné pokorné lásce mezi mužem a ženou, která se neptá „kam až musím“, ale „co ještě mohu“. Je to uzdravující moc nekonečného odpuštění, sebeci skrze druhého, kterou opravdu „neuhásí ani velké vody“ (Pís 8,7). V tomto narativu je možné spatřit Boha a je možné Jej v něm dosáhnout, ale ne v tom smyslu „budete jako Bůh, budete znát dobré a zlé“ (Gn 3,5), ale spíš ve smyslu opačném, že budeme poznání dobrého a zlého na tom druhém zapomínat.

S manželstvím sice je v Bibli počítáno, avšak okolnosti oddání, jeho právní základ a jeho přijetí sekulární společností v Bibli popsány nejsou. Právě tato nejasnost umožňuje mnohým tvrdit, že Bible oddávání nevěřících nezakazuje a já s nimi musím souhlasit. Navíc, jak jsem naznačil výše, manželství je cosi, co naše společnost chápe čím dál tím odlišněji. Pochybuji, že by se před padesáti lety někdo bral s tím, že se když tak časem rozvede. Pochybuji, že se před sto lety někdo bral s tím, že s dětmi ještě pár let počkají. Pochybuji, že by před dvěma sty lety bylo normální uzavřít sňatek po několika letech společného života. Toto však neuvádím jako kritiku mravů, ale spíš jako ilustraci toho, že samotné chápání manželství a jeho úlohy se posouvá. Co když se posune do ztracena? Již nyní dlužno podotknout, že stát neposkytuje instituci manželství patřičnou ochranu, protože nevzít se dotýčným umožňuje daleko lépe čerpat podporu ze sociálního systému. (Kvůli příspěvku na bydlení jsem sám v pokušení formálně se rozvést!) Jak se pak vyvrbí křesťanský metanarativ, když naši vnuci, byť věřící, budou manželství pokládat za handicap a archaismus? A co když manželství jako právní instituce zcela zanikne? Za takových okolností se může stát, že oddávající zcela vypadne ze hry a manželství jako svazek

dvou lidí před Bohem se promění v zcela individuální rozhodnutí dvou věřících žít spolu. Už nebude „na psí knížku“ a „ve svazku manželském“, protože nebude úřad, který by vydal oddací list. Půjde jen o dohodu mezi dvěma a metanarativ lásky, věrnosti, posvěcení rodiny a dětí, dojde svého vyjádření jinými viditelnými symboly, než je slovo „tímto vás prohlašuji...“ Co pak budou páprdivé jako já, budeme-li naživu, moci říct? Budeme prorokovat. A to buď o zkáze, protože došlo k morálnímu úpadku, nebo o naději, že láska nikdy nezanikne (1Kor 13). Jako Čapkův Alquist:

Požehnaný dni! Svátku dne šestého! (sedne u psacího stolu, hází knihy na zem; pak otevře bibli, listuje a čte) „A stvořil Bůh člověka k obrazu svému k obrazu Božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je. I požehnal jim Bůh a řekl Rostež a množte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všemi živočichy, kteří se hýbají na zemi. A viděl Bůh vše, co byl učinil, a bylo velmi dobré. I stal se večer a jitro, den šestý.“ Den šestý! Den milosti. Nyní propustíš, Pane, služebníka svého – svého nejzbytečnějšího sluhu Alquista. Rossume, Fabry, Galle, velicí vynálezci, co jste vynalezli velkého proti té dívce, proti tomu chlapci, proti tomu prvnímu páru, který vynašel lásku, pláč, úsměv milování, lásku muže a ženy? Přírodo, přírodo, život nezahyne! Kamarádi, Heleno, život nezahyne! Zase se začne z lásky, začne se nahý a maličký; ujmě se v pustině, a nebude mu k ničemu, co jsme dělali a budovali, k ničemu města a továrny, k ničemu naše umění, k ničemu naše myšlenky, a přeče nezahyne! Jen my jsme zahynuli. Rozvalí se domy a stroje, rozpadnou se systémy a jména velikých opadají jako listí; jen ty, lásko, vykveteš na rumišti a svěříš větrům semínko života. Nyní propustíš, Pane, služebníka svého v pokoji; neboť uzřely oči mé – uzřely – spasení tvé skrze lásku, a život nezahyne! Nezahyne! Nezahyne!

(Alquistova závěrečná řeč v R.U.R.)

Oddávat tedy vůbec?

V úvaze jsem se nyní dostal do temných a bujných vod postmoderny. Hodnoty hoří, protože byly z papíru. Monumenty klasické éry se bortí, odvážným klenbám totiž chyběl základ. Zůstává stát jen to, co je opravdové, niterné nebo alespoň jaksi nesporně nadčasové. Instituce manželství je cár papíru, který se nemůže odvolávat na biblické verše, jakkoli doslovně vykládané, neboť tyto neposkytují žádné pevné instrukce pro manželství jako právní instituci. Současný pojem manželství je ve světě fluidní a i jeho právní pojetí může v budoucnu doznat změn. Není tedy oč se opřít. Manželství nelze chápat jako dogma, ale jako pokus o uchopení reality, která přesahuje právo a dobu, protože je nosná pro samotný lidský druh. Autor Písně písní říká: „Lásku neuhásí ani velké vody a řeky ji nezaplaví. Kdyby za lásku chtěl někdo dávat všechno jmění svého domu, sklídl by jen pohrdání“ (Pís 8,7). Tím jakoby říká: Tohle nelze koupit nebo vymínit. Je to všech a zároveň ničí. Všechny nás to nějak podmiňuje, ale nikdo z nás na to nemá nárok. Je to jako život. Definuje nás, ale nemáme ho ve své moci.

Metanarativ manželství je něco, več jako křesťané věříme a doufáme. Odlesku dochází v Bibli, snad i v jednotlivých kulturách, avšak nikde není plně vyjádřen. Úkolem křesťanské komunity je zaplést jej do jednotlivých narativů. Tomuto zaplétání se v našich podmínkách říká oddávání (z pohledu komunity) a manželství (z pohledu milenců). Není-li oddání svědectví o tomto metanarativu, pak pozbývá smyslu a stává se tím, čím je manželství pro svět, čili pouhou formou pochybné hodnoty. Toto vychází najevo o to více, oč věříme, že má onen metanarativ kristologický rozměr. Pokud ano, pokud je Kristus článkem křesťanského metanarativu manželství, pak je nemožné tento metanarativ zaplést tam, kde Kristus schází. Oddání neznovuzrozených je v tomto schématu o to více prázdný rituál, který sice je možné vysloužit podle obyčeje, ale o zaplétání křesťanského metanarativu manželství prostě neběží. Oddání nevěřících pak může být jakýmsi krokem v dobré víře, že snad v budoucnu dojde k přerodu prázdné instituce nebo dokonce nevídaného svazku v křesťanský narativ. Je to však také krok zbytečný, protože se v něm propásne možnost svědčit o křesťanském metanarativu manželství, který instituci manželství osmyslňuje.

Z tohoto důvodu oddávání nevěřících stále nedoporučuji. Dokáži jej pochopit jako praktickou pomůcku, avšak domnívám se, že v kurzu událostí, které před třemi lety vedly v AC k jeho zavedení a schválení, nebylo dostatečně prověřeno nebezpečí znehodnocení křesťanského svědectví. Toto by bývalo bylo uchráněno, kdyby se na všechno oddávání pohlíželo skrze čočku křesťanského metanarativu, o němž je oddání páru svědectvím. Opačně vyjádřeno, oddávat by se mělo pouze pokud jde o svědectví o křesťanském metanarativu. Zároveň však uznávám dvojznačnost tohoto závěru a nechávám čtenáře, aby jí svým vlastním poměrem pragmatismu a idealismu rozluštil.

